

Kamila Mamorska

Dr Adam BOCHEŃSKI (1897- 1974),
Gdańsk – AM

Forum Bibliotek Medycznych 5/2 (10), 260-265

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Dr Adam BOCHEŃSKI (1897-1974), polonista, bibliograf, członek różnorodnych organizacji i towarzystw naukowych, działacz społeczny, organizator kursów SBP, wykładowca Państwowego Ośrodka Kształcenia Korespondencyjnego Bibliotekarzy w Gdyni, nauczyciel akademicki, starszy kustosz dyplomowany, dyrektor Biblioteki Głównej Akademii Medycznej w Gdańsku.

Urodził się w Tenczynku (Małopolska) 31 maja 1897 roku. Ojciec Michał był urzędnikiem państwowym w starostwie w Chrzanowie, matka – Maria z Niemczyckich zajmowała się domem. Miał starszego brata Tadeusza oraz młodszą siostrę Zofię. W 1899 roku (po śmierci męża) Maria Bocheńska wraz z dziećmi przeniosła się do Lwowa, gdzie ponownie wyszła za mąż (secundo voto Wolaniecka).

Pierwszy związek małżeński zawarł we Lwowie w 1923 roku z Ireną Sagańską, która zmarła 4 lata po ślubie. Drugą żoną została Anna Łysakowska z domu Endlicher (1948).

Edukację rozpoczął we Lwowie. Po ukończeniu szkoły powszechnej rozpoczął naukę w gimnazjum klasycznym, którą ukończył w Wiedniu, dokąd przeniosła się rodzina po wybuchu I wojny światowej. Egzamin dojrzałości złożył w 1916 roku. W tym samym roku został powołany do wojska austriackiego, służył w nim do rozpadu monarchii austro-węgierskiej (październik 1918 r.). Po usankcjonowaniu się II Rzeczypospolitej został podoficerem Wojska Polskiego w 40 pułku piechoty. W październiku 1921 roku po demobilizacji przeszedł do rezerwy w stopniu podporucznika. W tym samym roku podjął studia na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie na kierunku filologia polska i słowiańska. W trakcie studiów, 15 września 1922 r., rozpoczął pracę zawodową – w Bibliotece Uniwersyteckiej w Lwowie. Dodatkowo w latach 1923-1928 uczył języka polskiego w prywatnym żeńskim gimnazjum im. Adama Mickiewicza. Brał także udział w organizowaniu i późniejszych działaniach lwowskiego Związku Bibliotekarzy Polskich.

Studia ukończył w 1925 roku obroną pracy dyplomowej: *Wpływ języków ruskich na polski język literacki w XVI-XVIII wiekach*, a rok później zdał egzamin państwowy dla nauczycieli szkół średnich. W lutym 1932 roku na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie uzyskał stopień naukowy doktora filozofii w zakresie filologii polskiej i słowiańskiej na podstawie rozprawy doktorskiej: *Stosunek gwary lemkońskiej do języka polskiego ze szczególnym uwzględnieniem glosowni i morfologii*, której promotorem był prof. dr Jan Janowo, wybitny językoznawca.

W 1925 roku zdał egzamin na stanowisko II kategorii w państwowej służbie bibliotecznej, a 10 lat później na stanowisko I kategorii przed Ministerialną Komisją

w Warszawie. Biegłe władał językiem niemieckim, rosyjskim i ukraińskim, znał też angielski i francuski.

Wraz z wybuchem II wojny światowej został powołany do służby wojskowej. W walkach pod Lwowem został dwukrotnie ciężko ranny. Pod koniec 1941 roku przyjął posadę w Staatabibliothek Lamber, Abteilung I (wcześniej Biblioteka Uniwersytetu Jana Kazimierza) na stanowisku Oberbibliothekar. W lipcu 1944 r. został mianowany przez władze sowieckie zastępcą dyrektora do spraw naukowych w Bibliotece UJK.

Opuścił Lwów 11 czerwca 1946 roku w transporcie repatriacyjnym i 1 lipca tego samego roku objął stanowisko dyrektora Biblioteki Centralnej Akademii Lekarskiej w Gdańsku. Jej siedzibą był pokój o powierzchni 40 m² w ówczesnej Klinice Chorób Wewnętrznych, a niewielkie zbiory wynosiły ok. 3,6 tys. jednostek.

Jako najważniejszy cel swojej pracy w Gdańsku, postawił sobie stworzenie w pełni naukowej, nowoczesnej Biblioteki. Pół roku po objęciu stanowiska (4 stycznia 1947 r.), dzięki przychylności władz AL, otrzymał na ten cel odremontowany, murowany barak nr 30. Wdrożona polityka gromadzenia zbiorów odniosła nadspodziewanie dobre rezultaty, tym samym w grudniu 1947 roku stan księgozbioru wynosił 66 tys. jednostek. Warto podkreślić, że sukcesywnie zwiększał się stan zbiorów bibliotek zakładów i klinik. Za początek księgozbioru dydaktycznego (tzw. wieloegzemplarówki) należy uznać przejęcie zbiorów Związku Studentów Polskich. Jako ciekawą inicjatywę należy wymienić, tzw. bibliotekę oświatową, w której gromadzono literaturę beletrystyczną, początkowo znajdowała się w baraku obok Rektoratu. Już w 1949 roku wystąpił z propozycją budowy nowego gmachu Biblioteki. W 1958 roku księgozbiór liczył 135 tys. tomów i jako jedyna posiadała oddział bibliotek klinik i zakładów oraz dział oświatowy, a także oddział informacyjno-bibliograficzny, jeden z trzech w bibliotekach medycznych.

W połowie lat pięćdziesiątych rozpoczęły się działania mające na celu budowę nowego gmachu biblioteki. Opracowaniem projektu zajął się inż. A. Dąbrowski, a prace budowlane ruszyły wiosną 1965 roku. Dnia 1 października 1968 roku nastąpiło oficjalne otwarcie nowej Biblioteki. W gmachu o powierzchni całkowitej 3979 m² wydzielono magazyny, czytelnie obliczone na ok. 120 miejsc, holl i biura. Biblioteka w pełni rozpoczęła funkcjonowanie pod koniec 1968 roku, po zamontowaniu regałów magazynowych, mebli (w części służących po dzień dzisiejszy) oraz przeniesieniu i uporządkowaniu księgozbioru.

Dnia 30 września 1969 roku przeszedł na emeryturę. Stan księgozbioru po dwudziestu trzech latach po objęciu stanowiska przez odchodzącego dyrektora wynosił 199 tys. tomów druków zwartych, 47 tys. zeszytów czasopism i 2 tys. jednostek zbiorów specjalnych. Do swojej śmierci nie zaprzestał pracy w Bibliotece AMG.

Prace bibliograficzne zakrojone na szeroką skalę rozpoczął już w 1946 roku. Początkowo wydawał w formie powielanego maszynopisu *Bibliografię zawartości pol-*

skich czasopism lekarskich i artykułów treści lekarskiej w innych czasopismach znajdujących się w bibliotece. Prace nad spisem zakończył w momencie, gdy w 1954 roku Biblioteka Narodowa rozpoczęła wydawanie „Bibliografii Zawartości Czasopism”. Od 1949 roku tworzony jest w Bibliotece Biuletyn – wykaz nowych nabytków zagranicznych, obecnie już w nowoczesnej formie, jako elektroniczna baza danych. Dodatkowo był współtwórcą Radzieckiego piśmiennictwa lekarskiego (1950-1954) oraz bibliografii zawartości wybranych czasopism lekarskich w języku angielskim, niemieckim i francuskim (1953-1968).

W roku 1948 podjął próbę stworzenia i wydawania pierwszego czasopisma uczelni medycznej – *Acta Academiae Medicae Gedanensis*. Jego idea powróciła 20 lat później, gdy Akademia Medyczna w Gdańsku rozpoczęła wydawanie *Annales Academiae Medicae Gedanensis*.

W okresie gdańskim zasadniczym tematem jego dociekań naukowych była bibliografia. Publikował w *Przeglądzie Bibliotecznym*, *Bibliotekarzu*, *Przeglądzie Księgarskim*, *Życiu Nauki*, *Polish Medical Weekly*, *Roczniku Gdańskim*, *Biuletynie Głównej Biblioteki Lekarskiej*. Jest również autorem szeregu haseł i opracowań do pierwszego kompendium bibliotekoznawstwa *Encyklopedia wiedzy o książce* (Zakład Narodowy im. Ossolińskich 1971) oraz *Słownika pracowników książki polskiej* (PWN 1972).

Zapoczątkował i opracował trzy pierwsze tomy *Bibliografii publikacji pracowników Akademii Medycznej w Gdańsku za lata 1945-1964* (1967), *1965-1967* (1969), *1968-1970* (1974). Pierwsze części *Bibliografii* ukazały się w *Polskim Tygodniku Lekarskim* pod tytułem *Ruch naukowy w Akademii Lekarskiej w Gdańsku za lata 1945-1948* oraz w postaci niepublikowanych zestawień z okazji X i XV-lecia istnienia Akademii. Łącznie zarejestrował 8774 publikacji obejmujących całe pierwsze ćwierćwiecze naukowej działalności gdańskiej uczelni medycznej.

Brał aktywny udział w licznych konferencjach naukowych, najważniejsze to: Związku Bibliotekarzy i Archiwistów Polskich (Szczecin 1950), konferencja środowiska bibliotekarskiego (Krynica 1951), zebranie dyrektorów bibliotek w Ministerstwie Zdrowia i Opieki Społecznej (Warszawa 1959), konferencja na temat uczelnianych bibliotek zakładowych (Łódź 1959). Przewodniczył także obradom I Ogólnokrajowej Narady Bibliografów w Warszawie w 1956 roku.

Członek: Komitetu Normalizacyjnego Państwowego Instytutu Książki w Łodzi (1947-), gdzie prowadził prace związane ze standaryzacją zasad stosowanych w opracowywaniu bibliografii, aktywnie działał w Komisji Bibliotekarsko-Bibliograficznej Polskiego Komitetu Normalizacyjnego (1950-1952), Komisji do Spraw Bibliotek Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego – wiceprzewodniczący (1957-1963), Sekcji Książki i Czytelnictwa Państwowej Rady Kultury i Sztuki (1959-1969), Rady Naukowej Gdańskiej Biblioteki PAN (1954-1970), Kolegium Redakcyjnego *Przeglądu Bibliotecznego* (1955-1968). W latach 1953-1956 był przewodniczącym Komisji Bibliogra-

ficznej, a od 1956 roku członkiem Wydziału I Gdańskiego Towarzystwa Naukowego. Był zaangażowany także w działalność Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza. W latach 1950-1963 był członkiem Zarządu Oddziału Gdańskiego, a także jego przewodniczącym (1957-1959).

Od 1927 r. aktywnie działał w Stowarzyszeniu Bibliotekarzy Polskich. Od 1947 roku, aż do śmierci był członkiem Zarządu Okręgu Gdańskiego, a w latach 1950-1955 pełnił funkcję przewodniczącego Koła Gdańskiego, a w 1947 roku został wybrany reprezentantem Koła (a potem Okręgu) do Zarządu Głównego. Funkcję tę pełnił do roku 1971.

Będąc przewodniczącym Koła Gdańskiego Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich organizował kursy z zakresu bibliotekoznawstwa, na których osobiście prowadził zajęcia z bibliografii oraz historii książki i bibliotek. Z wykładami jeździł także do Szczecina – aktywnie wspomagając tamtejsze Koło. W 1953 roku przy Bibliotece Miejskiej w Gdyni powstał punkt konsultacyjny Państwowego Ośrodka Kształcenia Korespondencyjnego Bibliotekarzy, w którym Bocheński przepracował 20 lat. Oprócz pracy dydaktycznej związanej z działalnością SBP, bardzo aktywnie szkolił pracowników Biblioteki AMG oraz studentów. Personel Biblioteki uczestniczył w cyklicznych spotkaniach doszkalających, dodatkowo chętni (z Biblioteki AMG, Biblioteki Politechniki Gdańskiej oraz Biblioteki PAN) brali udział w kursach z zakresu bibliotekoznawstwa oraz bibliografii przygotowujących do egzaminów na bibliotekarza dyplomowanego. Również wielokrotnie prowadził wykłady i ćwiczenia z zakresu bibliografii polskiej i obcej na zajęciach organizowanych na prośbę kół studenckich, a także wykłady na temat historii książki medycznej i bibliografii w ramach przedmiotu propedeutika lekarska. Studenci Studium Doktoranckiego oraz lekarze bardzo chętnie uczestniczyli w zajęciach z zakresu bibliografii lekarskiej. W Bibliotece AMG odbywały się również praktyki dla studentów bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Warszawskiego.

Wielokrotnie odznaczony, m. in. odznaczeniami państwowymi, resortowymi i regionalnymi: Dyplom 10-lecia Odzyskania Niepodległości (1929), Brązowym Medalem za Długoletnią Służbę (1938), Złotym Krzyżem Zasługi (1954), Medalem 10-lecia Polski Ludowej (1955), Odznaką Honorową „Za Zasługi dla Miasta Gdańska” (1960), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1968), Odznaką Honorową Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich (1969), Odznaką Honorową „Zasłużonym Ziemi Gdańskiej” (1971).

Zmarł nagle 5 listopada 1974 roku. Jeszcze w tym dniu pracował w swoim gabinecie w Bibliotece AMG. Pogrzeb odbył się 7 listopada na Cmentarzu Centralnym – Srebrzysko.

Spis publikacji

1946

1. Red.: Bibliografia zawartości polskich czasopism lekarskich i artykułów treści lekarskiej w innych czasopismach znajdujących się w Bibliotece Akademii Lekarskiej w Gdańsku. 1946 R. 1 - 1953 R. 8

1948

2. Biblioteka Akademii Lekarskiej w Gdańsku. *Bibliotekarz* 1948 nr 8/9 s. 131-132

3. Znaczenie książki naukowej i popularno-naukowej w życiu i pracy. *Prz. Księg.* 1948 nr 8 s. 118-120

1949

4. O bibliotekach szkół wyższych. *Życie Nauki* 1949 T. 7 nr 37 s. 33-46

5. O właściwe podawanie piśmiennictwa w pracach naukowych. *Pol. Tyg. Lek.* 1949 nr 48 dod. s. 332-333

6. Ruch naukowy w Akademii Lekarskiej w Gdańsku : bibliografia prac naukowych za lata 1945-1948. *Pol. Tyg. Lek.* 1949 nr 8 dod., 9 dod., 10 dod., 11 dod.

1950

7. Aktualne zagadnienia z zakresu bibliotek naukowych. *Prz. Bibli.* 1950 nr 3/4 s. 206-220

8. Bibliotekarstwo powszechne w nowym układzie prawn-administracyjnym. *Bibliotekarz* 1950 nr 11/12 s. 162-166

1951

9. Skróty tytułów czasopism *Wiad. PKN* 1951 nr 9 s. 679-680

10. Red.: Radzieckie piśmiennictwo lekarskie. Warszawa 1951-1953 T. 1 z. 1-4, 1954 T. 2 z. 1-4

1952

11. Zasady wypożyczania międzybibliotecznego (projekt instrukcji). *Bibliotekarz* 1952 nr 2 s. 45-48

1953

12. Służba bibliograficzno-informacyjna w Związku Radzieckim. *Prz. Bibli.* 1953 nr 1 s. 25-40

1955

13. Oddział Gdański Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza 1947-1955. *Rocz. Gdań.* 1955 T. 14 s. 488-492

1957

14. W setną rocznicę utworzenia Medyko-chirurgicznej Akademii w Warszawie. *Biul. GBL* 1957 nr 8 s. 485-489

1958

15. Marian Des Loges: dołączono Spis prac [na podstawie bibliografii oraz zbiorów Biblioteki Gdańskiej PAN]. *Prz. Bibli.* 1958 z. 2/3 s. 108-115

16. Marian Des Loges: dołączono Spis prac [na podstawie bibliografii oraz zbiorów Biblioteki Gdańskiej PAN]. *Pam. Liter.* 1958 z. 1 s. 347-351

1959

17. Marian Des Loges: dołączono Spis prac [na podstawie bibliografii oraz zbiorów Biblioteki Gdańskiej PAN]. *Rocz. Gdań.* 1958/1959 R. 15/16 s. 562-568

18. Obecna organizacja i najważniejsze potrzeby bibliotek akademii medycznych. *Biul. GBL* 1959 nr 4 s. 280-288

1960

19. Biblioteki zakładów i klinik akademii medycznych. W: Konferencja w sprawie uczelnianych bibliotek zakładowych. Łódź 1960 s. 148-161

1967

20. Bibliografia publikacji pracowników Akademii Medycznej w Gdańsku za lata 1945-1964. Gdańsk: Gd. Tow. Nauk. 1967.- 474 [1] s.

1968

21. Z dziejów polskiej bibliografii lekarskiej (według referatu wygłoszonego na posiedzeniu Oddziału Gdańskiego Pol. Tow. Historii Medycyny w dniu 17.6.1967 r.). *Biul. GBL* 1968 T. 17 nr 7/8 s. 553-567

1969

22. Bibliografia publikacji pracowników Akademii Medycznej w Gdańsku za lata 1965-1967. Gdańsk: Gd. Tow. Nauk., 1969.- 253 [1] s.

1970

23. Bibliografia publikacji pracowników Akademii Medycznej w Gdańsku za rok 1968. Gdańsk: Akad. Med., 1970.- 150 s.

1974

24. Bibliografia publikacji pracowników Akademii Medycznej w Gdańsku za lata 1968-1970. Gdańsk: Gd. Tow. Nauk., 1974.- 271 s.

Jacek H a l a s z : Bocheński Adam Klemens (1897-1974): Ludzie Akademii Medycznej w Gdańsku: prace Zakładu Historii i Filozofii Nauk Medycznych. Seria biograficzna. T. 5, red. Zbigniew Machaliński. Akademia Medyczna w Gdańsku, Gdańsk 2007 23-45; Józef M a y e r : Adam Bocheński (1897-1974). *Rocz. Bibli.* 1975 R. 19 s. 850-856; Józef M a y e r : Bocheński Adam Klemens (1897-1974). W: Słownik pracowników książki polskiej / red. Irena Treichel. Supl. Warszawa-Łódź 1986 s. 24; Helena P r z y b y l a k : Wybitny gdański bibliotekarz dr Adam Bocheński (wspomnienie pośmiertne). *Bibl. Gdań.* 1975 czerwiec s. 3-7; Krystyna R e m e r o w a : Adam Bocheński (1897-1974). *Prz. Bibl.* 1976 R. 44 nr 1 s. 87-90//; Piotr Tomasz Cichocki: Zmarli dyrektorzy, kierownicy i pracownicy bibliotek medycznych (1950-2008). *Forum Bibl. Med.* 2009 R. 2 nr 1 s. 52, portr.; Papiery i materiały Adama Bocheńskiego. Biblioteka Uniwersytetu Gdańskiego. Oddział Zbiorów Specjalnych – sygn. R s II 129-131; Archiwum Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego - sygn 11/263.

Kamila Mamorska